

titat (només etimològica) amb el nom de la vila de Comares, més enllà de Màlaga, molt llunyana de Granada, que es troba dalt d'una carena i al costat d'una vall encara coneguda avui amb la variant fonètica *Colmenares*. — 4 No em cal ficar-me, doncs, en si aquesta acc. és ben definida o deguda a algun malentès, puix que és molt menys coneguda; totes les dades de les meves enquestes en els llocs i que s'indiquen en el *Vocabulari de la Casa* (BDC xx, 186) corresponen a l'altra (llevat potser de la § 5b 10 que podria correspondre a això).

+Coló 'que pobla o colonitza', V. *colònia*

COLOBRA, 'mena de serp', mot antic i comarcal, 15 germà del cast. *culebra*, fr. *couleuvre*, i provinent del ll. COLŪBRA id. □ 1.ª doc.: S. XIII.

«Presés la borsa, que era plena d'una gran *colobra* --- e mantenent la serpant n'ixí», *VidesR*, f° 219v 1, n. 20; «enfre demonis e colobres e serpens», Lull, 20 *Libre del Gentil* (ed. O. C., p. 125); també apareix en el *Gènesi de Scriptura*, p. p. Amer i Aguiló (veg. el glossari d'aquest); i en algun altre text; 1 però en català sempre han tingut extensió més general els concurrents *serp* i *escurçó*. Avui és un mot propi del dialecte rossellonès: l'ALF recull *kulòbre* a tots cinc punts dels Pyr-Or. com a resposta del seu mapa *couleuvre* (n.º 934). «I remingolejant com *colobres* de plata, / sota del sol roent que sus la plana esclata, / riberes, grossos recs, que fugen acossats», Saïsset (*Catalanades*, 187); també l'usà repetidament J. Sebastià Pons (*Els Poetes d'Ara*, pp. 40, 46). Jo el tinc anotat per a 'serp' a Cabestany, Salses, Talteüll, Conat, Orbanya, Estoer, Caudiers i Formiguera de Capcir (1960), doncs, avui, mot més vivaç a Conflent i Nord rossellonès que a la resta del dialecte, sembla).

Més a Ponent ja no s'usa, però a Pallars i Ribagorça existeix en forma masculina, que és també antiga: *colober* desaprovat per l'*Appendix Probi*, ast. *cuélebre*, cast. ant. *culebro* (Ss. XIII-XIV), avui encara a l'Alt Aragó: a Yésero hi ha la *Fuente o Culebro* (1966). En parlars catalans, apareix ja en el poble més oriental del Pallars superior: *kulòbre* a Tor com a nom de l'escurçó, però no més aigües avall, car a Farrera i a Àreu diuen a *escurçó*, si bé en aquest últim encara coneixen l'altre nom com a desusat. En els vessants ribagorçans resta ben viu. A tota la vall de Boí distingeixen entre la *serp*, i el *kulòbre*, que és l'escurçó, i al qual atribueixen picada mortal (Boí, 1968, 1971; Cardet, i Taüll, 1953), tant que és proverbi «on hi ha *kulòbre* / la fossa s'obre» (1969) a Taüll, i allí mateix em contaven (1962) que una vegada un home va morir després de menjar uns repunxons, planta inofensiva, però suposaven que un *kulòbre* hi havia passat per damunt; també a Sopeira «*culobre* serp verinosa» (*CongrLICat.*, 424). Detalls sobre la forma llatina i romànica, en el DCEC, s. v.

DERIV.: *Colobrina* 'espècie de canó de poc calibre i tret llarg' [mj. S. xv, *Tirant*, NCl. II, 151.26, ed. Ag. I, 24 i 133; la data de 1254, doc. de Bna., CaCandi,

MiscHiCat. II, 259, no sembla justa; «*colobrina*: *colubrina*», OPou, *TbPu.*, 172; més tard una forma alterada amb *-mbr-*: «en lo baluart --- de Atarasanas quedan 4 canons muntats --- una *culumbrina* desmuntada a un cantó del baluart de la Figuera», B. de Maldà, *Excursions*, p. 4]; imitat del fr. *couleuvrine*; *colombrinal*, S. xvii, *DAG*.

Ha deixat bastants descendents toponímics en cat. i en terres veïnes. Entre ells el fr. *Vaucouleurs* VALLS COLUBRUM, en genitiu, 'vall dels colobres'; i *Colubret* (cogn., no gaire corrent, Bna., 1931) del collectiu COLUBRĒTUM, del qual prové també el nom dels illots *Columbrets* davant Castelló de la Plana (anomenats correctament per Verdaguer, *Atl.*), dits així per les serps que hi ha, i coneguts en aquesta forma correcta per tota la gent catalana (és lamentable que la forma *Columbretes* usada per mariners castellans, sigui repetida per alguna font catalana llibresca, com *AlcM*, com si fos un femení); el turó més alt del *Columbret* major s'anomena *Montcolibre*, que ha de tenir origen semblant, si bé no és clara la *i*; potser MONTEM COLUBRIUM 'turó dels colobres' transmès pel mossàrab (*kolúibro*) a l'àrab mariner, i *ui* > *i*, que és adaptació corrent a l'estructura fonètica de l'àrab.

1 Però en JRoig, *Spill*, v. 218, *culebra* (rimant amb *llebra*) és un dels pocs castellanismes clars d'aquest text.

COLOFÓ, 'anotació a la fi dels llibres', pres del gr. *κολοφών*, *-ῶνος* 'cim', 'fi o coronament d'una cosa'. □ 1.ª doc.: c. 1900, treballs bibliogràfics diversos; diccs. de Bulbena i Vogel.

DERIV.: *Colofònia* [Lab. 1839], pres del ll. *colophonía*, gr. *κολοφωνία* id., pròpiament adjectiu ètnic de la ciutat jònia de *Colophon*, d'on provenia aquesta espècie de resina, el nom de la qual significava probablement 'cim', nom idèntic al que ha donat *colofó*; *colofonita*.

COLOM, del ll. COLŪMBUS id. □ 1.ª doc.: S. XIII, Lull, Jaume I, *Cost. Tort.* (per aquest, veg. infra). Sobretot el masculí és molt comú en tota mena de textos medievals: «Altres trametien lletres per bèsties --- altres per *colom*, així con se fa encara vuy en Alaxandria», Eiximenis (*Regiment*, cap. 319). Des d'antic se n'anomenen moltes menes: del domèstic se'n diu també *colom casolà* o *colom de niu* (S. xvii, Boades); del tudó, també *colom campestre* o *colom roquer* (així ja en un ban barceloní de 1350-5) o *coloms torcassos* (així en terres valencianes, on no s'usa tudons); o *coloms boscats* (BDC x, 66). A l'extrem Migjorn, on com pertot en terres valencianes, fan gran paper els *colombaires* o colombistes, sento a parlar de *coloms torcassos*, i d'altres menes: *coloms laudinos*, *c. butxons*, *c. serranos* (1963). Altrament avui *colom*, i pertot en masculí, és la forma general i normal en tot el domini, des dels Pirineus centrals (Cardós) fins a Eivissa (PzCabrero).

En llatí convisqueren COLUMBUS i COLUMBA, masc. i femení; hi hagué repetidament certa tendència a